

บทที่ ๕

บทสรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

ในบทที่ ๕ นี้ เป็นการสรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ โดยการสรุปครั้งนี้จะดำเนินการตามกรอบวัตถุประสงค์ทั้ง ๓ ประการ คือ (๑) เพื่อศึกษาการบรรลุนิยามพระพุทธานุภาพ (๒) เพื่อศึกษาการบรรลุนิยามพระพุทธานุภาพในพระพุทธานุภาพนิยาม (๓) เพื่อเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างของการบรรลุนิยามพระพุทธานุภาพในโดยสามารถสรุปได้ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่าการศึกษาเปรียบเทียบการบรรลุนิยามพระพุทธานุภาพของพระพุทธานุภาพนิยามกับชาตินิยามของพระพุทธานุภาพนิยามเป็นการค้นคว้าหาความเหมือนกันและความต่างกันเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาความเป็นมาและแนวทางในการปฏิบัติเพื่อการบรรลุนิยามพระพุทธานุภาพนิยามของทั้งสองนิยาม ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาพบความเหมือนกันและต่างกันอย่างเห็นได้ชัดเกี่ยวกับการบรรลุนิยามพระพุทธานุภาพนิยาม ดังต่อไปนี้

ด้วยนิยามทั้งสองนั้นถึงแม้จะเกิดขึ้นมาเป็นต่างนิยาม แต่ดูเหมือนนิยามทั้งสองจะมีหลายอย่างเหมือนกัน คือ มีคัมภีร์หลักอันบรรลุนิยามพระพุทธานุภาพนิยามของนิยามของตน เกรวาทมีพระไตรปิฎก เช่นมีสังฆาทถัสสวาท มีหลักธรรมและวิธีการในการนำผู้ปฏิบัติให้บรรลุนิยามพระพุทธานุภาพนิยาม ส่วนนิยามเช่นมีหลักปฏิบัติเช่นทั้งสองนิยามเป็นไปในลักษณะเคารพในคำสอนของอาจารย์ มีอาจารย์เป็นผู้คอยดูแลให้คำแนะนำในการปฏิบัติ ในด้านหลักการปฏิบัติ นิยามเช่นค่อนข้างจะคล้ายกันกับเกรวาท ที่มุ่งเน้นการปฏิบัติธรรมเพื่อบรรลุนิยามพระพุทธานุภาพนิยามในปัจจุบัน ซึ่งถือว่าแตกต่างจากพระพุทธานุภาพนิยามโดยทั่วไปที่เน้นโพธิสัตว์บารมีธรรมเป็นหลัก

ด้านการบรรลุนิยาม นิยามเช่นจะเป็นไปในลักษณะบรรลุแบบฉับพลัน ซึ่งเป็นเอกลักษณ์การบรรลุนิยามของเช่นที่เรียกว่า ชาตินิยามแต่เกรวาทเป็นการบรรลุแบบเป็นไปตามลำดับ และมีชื่อเรียกตามลำดับขั้น เช่นบรรลุโสดาบันจนถึงบรรลุพระอรหันต์ ถึงจะเห็นเป็นความแตกต่างกันแต่ยังมีข้อที่เหมือนกันอยู่ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า การบรรลุนิยามของทั้งสองนิยามเป็นผลมาจากการสั่งสมภูมิปัญญาจนกระทั่งมากพอที่จะกำจัดอวิชชาได้จนบรรลุธรรมในที่สุด ในข้อนี้ในนิยามเกรวาท ผู้ปฏิบัติค่อยๆบรรลุธรรมไปตามลำดับ ในขณะที่บรรลุธรรมก็เลิกละการกำจัดจากหายไปในหาละเอียดปัญญาค่อยถูกสั่งสมขึ้นจนถึงขั้นเต็มเปี่ยมที่เรียกว่าญาณ ซึ่งเป็นญาณที่สามารถจัดกิเลสออกจนหมด ญาณนี้เรียกว่าอาสวัชฌญาณ ผู้ปฏิบัติบรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์

ส่วนการบรรลุแบบเซ็น ผู้ปฏิบัติอยู่ในสำนักอาจารย์ฝึกปฏิบัติตามแบบเซ็น ในขณะที่ปฏิบัติปัญญจะถูกส่งไปเรื่อยๆเหมือนการเป่าลูกโป่ง จนในที่สุดถึงขีดสุดของการสั่งสมปัญญา ปัญญาที่มีพลังมากสามารถทำลายอวิชชาลงได้ แต่ในลักษณะของเซ็นนี้จะเข้าไปในลักษณะการโหลง หรือสว่างวาบของความรู้แจ้ง ซึ่งเกิดขึ้นเมื่อผู้ปฏิบัติเจอเหตุการณ์บางอย่างเข้ามากระทบ ดังที่ผู้วิจัยได้ยกตัวอย่างไว้แล้วในบทก่อน จนเกิดการรู้แจ้งขึ้นในขณะนั้นซึ่งเรียกว่าการบรรลุชาโตริ

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้ได้กล่าวถึง การเปรียบเทียบความเหมือนและต่างกันของการบรรลุธรรมของสองนิกายระหว่างเถรวาทกับเซ็น ซึ่งเป็นประเด็นที่จำเพาะเจาะจง ยังไม่สามารถเจาะลึกในประเด็นต่างๆเท่าที่ควร ดังนั้นมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

๕.๒.๑. ข้อเสนอแนะทั่วไป

จากการศึกษาผู้วิจัยเรื่องการศึกษาเปรียบเทียบการบรรลุธรรมของพระพุทธศาสนาเถรวาทกับชาโตริของพุทธศาสนมหายานนิกายเซ็น ผู้วิจัยเห็นว่าควรมีการศึกษาวิจัยเจาะลึกประเด็นต่างๆที่สามารถต่อยอดงานวิจัยครั้งนี้ให้กว้างออกไปอีก เช่น การศึกษาวิเคราะห์หลักธรรมเพื่อการบรรลุธรรมของทั้งสองนิกาย หรือการศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบเป้าหมายสูงสุดของนิกายปลีกย่อยในนิกายนิกายหลักทั้งของเถรวาทและมหายานเพื่อให้เป็นปทัฏฐานแนวทางแห่งการขยายงานวิจัยเรื่องอื่นๆ สืบไป

๕.๒.๒. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

- ๑) การศึกษาเชิงวิเคราะห์หลักธรรมเพื่อบรรลุธรรมของพุทธศาสนมหายานนิกายเซ็น เป็นต้น
- ๒) การศึกษาเชิงวิเคราะห์เป้าหมายสูงสุดตามหลักคำสอนของพุทธศาสนมหายานระหว่างนิกายเซ็นกับนิกายสุชาวดี เป็นต้น
- ๓) ควรมีการศึกษาวิเคราะห์การบรรลุธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทในลักษณะอื่น ๆ ที่สาวกแต่ละองค์บรรลุธรรม